

О.О. Подлісецька,

*канд. філол. наук, доц.,**Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,**доцент кафедри загального та слов'янського літературознавства*

ВІД РЕАЛІЗМУ ДО МОДЕРНІЗМУ: ПОМЕЖІВ'Я У ПРОЗІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

В статті увага присвячена процесу зміни стилєвих тенденцій у прозі Лесі Українки. **Метою статті** було прослідкувати закономірні зміни у стилі, тематиці, формі та змісті прози Лесі Українки та висвітлити основні тенденції переходу від реалізму до модернізму. Досліджено внутрішні модифікації жанру, які вказують на певні зміни в техніці письменниці, в її світогляді. Прослідковано відрив від настанов Олени Пчілки, яка залишалася ще на позиціях реалізму у власній творчості. Звернена увага на ранні оповідання Лесі Українки та їхню підкреслену «фабульність» (зображальна сторона). Спостерігається динаміка світогляду у пізніх оповіданнях, де акцент зміщено на нюансованість образів та персонажів творів. **Об'єктом дослідження** є проза Лесі Українки. **Предметом дослідження** є дослідження стилєвої спрямованості оповідань (заголовок, жанрова модифікація, зміни у структурі творів від ранніх оповідань до пізніх) та тематичне новаторство (тема аб'юзу, тема підліткової дружби, тема самотності у натовпі). Крім того, досліджено і аспекти модерністської техніки (зображення почуттів, настроїв персонажів через уривчастість фрази, недомовленість, відсутність розв'язки, застосування психологічного аналізу, філософських фрагментів, інтелектуальної лексики). Використано структурно-типологічний, феноменологічний методи дослідження. У статті проаналізовано внутрішню спрямованість ранньої прози початку ХХ ст. Виявлено ознаки неоромантизму та імпресіонізму на ґрунті реалізму та раннього модернізму в досліджуваних оповіданнях. **Зроблено висновок**, що проза проявлена в неоромантичному пориві *ins Blaue* (ввись, угору, увисочінь), тематика оповідань залежить від естетичного заглиблення митця у функції свідомості й підсвідомості. Тема статті досить перспективна: на часі дослідження феміністського дискурсу в оповіданнях Лесі Українки, націєтворчого аспекту та екзистенційної проблематики її прози.

Ключові слова: оповідання, реалізм, модернізм, неоромантизм, жанр, тематика, психологічних аналіз, заголовок.

O. O. Podlisetska,
*PhD in Philology, Associate Professor,
Odesa National I. I. Mechnikov University,
General and Slavic Literary Department Associate Professor*

FROM REALISM TO MODERNISM: THE BOUNDARI IN THE PROSE OF LESYA UKRAINKA

The article focuses on the process of changing stylistic trends in Lesya Ukrainka's prose.

The **purpose** of the article was to trace the regular changes in the style, subject matter, form and content of Lesya Ukrainka's prose and highlight the main trends of the transition from realism to modernism. The internal modifications of the genre, which indicate certain changes in the writer's technique, in her worldview, have been studied. A departure from the instructions of Olena Pchilka, who still remained on the positions of realism in her own work, was traced. Attention is drawn to Lesya Ukrainka's early stories and their emphasized "fabulousness" (figurative side). The dynamics of worldview are observed in late stories, where the emphasis is shifted to nuanced images and characters of the works. **The subject** of research is the prose of Lesya Ukrainka (stories, images). **The object** of the research is the study of the stylistic direction of the stories (title, genre modification, changes in the structure of the works from early stories to later ones) and thematic innovation (theme of abuse, the theme of teenage friendship, the theme of loneliness in a crowd). In addition, the aspects of modernist techniques (images of feelings, moods of characters due to fragmented phrases, incompleteness, lack of resolution, the use of psychological analysis, philosophical fragments, intellectual vocabulary) were also investigated. Structural-typological, phenomenological methods of research were used. The article analyzed the internal orientation of early prose of the beginning of the 20th century. Signs of neo-romanticism and impressionism on the basis of realism and early modernism are revealed in the researched stories. It is concluded that the prose is manifested in the neo-romantic impulse *ins blau* (up, up, high), the theme of the stories depends on the aesthetic immersion of the artist in the function of consciousness and **The topic of the article** is quite promising: it is time to research the feminist discourse in the stories of Lesya Ukrainka, the nation-building aspect and existential issues of her prose.

Key words: short story, realism, modernism, neo-romanticism, genre, theme, psychological analysis, title.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Леся Українка належить до тих авторів, зацікавлення якими зростає по мірі зростання кількості літературознавчих праць та студій з дослідження їх творчості. Опові-

дання Лесі Українки є високою модерністською літературою, ця проза дає змогу Дмитру Чижевському зробити такий висновок: «Леся Українка закінчує історію українського реалізму в надзвичайно цінній формі, яка фактично виводить літературу далеко за межі реалізму, а українську літературу робить – вперше – літературою світовою» [10, с. 132]. Спостерігаємо, що ранні оповідання Лесі Українки, ще народницькі за формою, вже відходять від стильової тенденції реалізму і започатковують нову, потужну сучасну літературу. Справжнім новаторським оповіданням у тематичному плані (у плані відходу від традиції звичаїв) є образок з життя (визначення Л.У.) «Така її доля». Тема домашнього насилля та аб'юзу є надзвичайно актуальною у наш час, а в часи наприкінці XIX століття навіть не поставала як така, що була варта уваги письменника. Мати в оповіданні виконує роль жертви і нав'язує цю роль своїй доньці, яку регулярно б'є чоловік. Мати виправдовує зятя, звертаючись до сили традиції та стереотипів. Слова «Так її доля!» мати повторює тричі протягом всієї розповіді, наче втішаючи сама себе, виправдовуючи власну байдужість та пасивність по відношенню до доньки. Через монолог матері в читача формується стійке враження, що мати скорилася і сліпо пливе за течією. Ідея твору – спротив аб'юзу, який стереотипно тоді і навіть зараз виправдовується. У творі учасники цього шлюбу, а також мати врешті-решт обирають позицію згоди, що, безперечно, йде всупереч з переконаннями самої авторки. Стереотипним уявленням про обов'язкове «вдале» заміжжя починається і оповідання «Чашка», «Жаль». Всім своїм життям Леся Українка запечує цей стереотип у патріархальному суспільстві XX століття.

Аналіз дослідження проблеми: Недослідженими залишаються жанрові різновиди малої прози Лесі Українки, такі як образок, образочок, силует, арабески. У зв'язку з великою кількістю ще не здійснених студій О.Забужко називає Лесю Українку письменницею, яка ніколи не була поцінована в Україні належним чином. Класичні дослідження М.Драй-Хмари, М.Євшана, М.Зерова, Д.Донцова, О.Бабишкіна, О.Білецького, А.Музички, Є.Ненадкевича, В.Петрова, П.Филиповича та ін. змінюються дослідженнями 80-90-х років XX століття і сучасних 2000-х років, які йдуть під знаком літературознавиці-жінки. Якщо згадати дослідження Л.Кулінської, Наталі Кузякіної, Віри Агеєвої, Тамари Гундорової, Ніли Зборовської, Тетяни Мейзерської, Наталі Малютіної, Олександри Вісич, Лесі Демської-Будзуляк, Лариси Мірошніченко, Оксани Забужко, Галини Левченко та ін., виникають ідеї і щодо феміністичного дискурсу у дослідженні творчості Лесі Українки. Сучасні дослідники вже помітили, що «Леся Українка не є ні романтиком, ані реалістом. Новоромантиком вона є хіба у найширшому значенні слова, яке збігається з поняттям „модерна література”, протиставлена літературі попереднього періоду. А наявність виразного авторського стилю, очевидне домінування суб'єкта над об'єктом засвідчує її модернізм

із ухилом у символізм» [7]. Так, її неоромантична проза реалізувалося в естетичному заглибленні митця в функції свідомості й підсвідомості, а творчі концепції Лесі Українки суголосні шуканням західноєвропейських модерністів кінця XIX – початку XX століття.

Мета і завдання дослідження: дослідити аспекти модерністської техніки (зображення почуттів, настроїв персонажів через уривчастість фрази, недомовленість, відсутність розв'язки, застосування психологічного аналізу, філософських фрагментів, інтелектуальної лексики, проаналізувати символічні заголовки творів, охопити оповідання у тематичному плані та визначити новизну тем на базі реалізоцентричних за формою творів. **Об'єктом дослідження** є проза Лесі Українки. **Предметом дослідження** є дослідження стильової спрямованості оповідань (заголовок, жанрова модифікація, зміни у структурі творів від ранніх оповідань до пізніх) та тематичне новаторство (тема аб'юзу, тема підліткової дружби, тема самотності у натовпі). **Методи дослідження:** Завдяки структурно-типологічному, феноменологічному **методам** дослідження структуровано тематику та типи заголовків у прозових творах Лесі Українки.

Наукова новизна: Завдяки дослідженню помежів'ю в прозі Лесі Українки, ми дізнаємося про межову ситуацію у всій літературі кінця XIX – початку XX століть, коли письменник опинявся на перетині двох систем координат, двох світоглядних картин. Він неначе робив вибір: залишатися реалістом у змісті, але використати модерністську техніку, чи, залишаючись формальною на позиціях реалізму, зробити перехід до нових, модерних тем у плані змісту? По-новаторськи досліджено прозу Лесі Українки з позицій модернізму, але з урахуванням реалізоцентричних тенденцій, які панували і в літературі, і в переконаннях матері, Олени Пчілки. **Теоретична і практична цінність отриманих результатів:** проза Лесі Українки може бути досліджена і вивчена на уроках української літератури в школі, на лекціях та семінарах у вищих навчальних закладах, при написанні курсових, дипломних та дисертаційних досліджень.

Виклад основного матеріалу: В чому ж сучасність Лесі Українки? Її проза наскрізь модерністська, але за формою не помічаємо тих чітких тенденцій, які так помітні у інших модерністів. Митці більш віддалені у часі і у змісті, і у формі могли різко перейти межу між реалізмом та модернізмом. Леся Українка не робила різкого повороту, її проза окреслена як плавний перехід від реалістичних світоглядних позицій до нових модерних, тому її ніколи не визначали як власне реалістичну письменницю. Проза Лесі Українки модерністська не стільки завдяки формі, як завдяки тематиці. Теми її оповідань – це теми модерної літератури зі сфери оповідань про «нову жінку», часто з феміністичним підтекстом. Щодо ситуації у новелістиці на межі XIX – XX ст., то тут взагалі відбувається помітне ослаблення зовнішньо-подієвого начала, яке посту-

пається настроєвому, асоціативність викладу посилюється ліричною доміантою. Лесею Українку «міцно» на землі тримала Олена Пчілка, тож про Лесею Українку як про новелістку нового типу, на відміну від таких новелістів, як М.Коцюбинський, Ольга Кобилянська та ін. говорити дещо складно. До того ж, Леся Українка в оповіданнях чітко бачила ідею твору, його зміст, який і підпорядковувала формі. Прозайки-модерністи, до яких, безперечно, належить і Леся Українка, у своїх наративах запроваджували засадничі положення «філософії життя» та «філософії серця». Витоки реалістичного письма Лесі Українки, безперечно, йдуть від письма та поглядів її знаменитої матері, Олени Пчілки. Так, за спостереженнями М. Зерова, «із школи О. Пчілки вона винесла цю уважність до народної ідеології й синтакси, ці не зовсім звичайні для наших поетів лексичні скарби, це стремління обходитися ресурсами народного словника, ... цей такт і обережність у вживанню новотворів» [5, с. 67]. Але згодом український публіцист-емігрант, ідеолог модерного українського націоналізму Роман Задеснянський простежує стрімкий ріст поглядів Лесі Українки: «Минув безповоротно час, коли Л. Українка під впливом Драгоманова і оточення... ідеалізувала «громаду». Тепер же раз-враз дзвенять в її творчості виразні ноти ібсенівського індивідуалізму» [4, с. 27-28]. Це і є той перехід до модерного письма в творчості Лесі Українки. Творчість Франка, Лесі Українки, Коцюбинського виводить українську літературу з кола переважно селянської тематики. Натуралістичне «фотографування» села і зосередженість на небагатьох громадських проблемах поступово відходять в минуле. Модернізм в українській літературі характеризується трагічним розривом між духовністю та існуванням. Підтвердити цю тезу можна цитатою: «Проза Лесі Українки дуже контекстуальна – в ній виразно відчутні художні пошуки та ідеї початку ХХ ст. Її можна назвати імпресіоністичною, хоча вона зовсім не нагадує вражаючий імпресіонізм М. Коцюбинського, напоєний одухотворенням моментів життя і оживленням «мертвої» природи. Навпаки, проза Лесі Українки – це імпресіонізм на ґрунті реалізму. В ній відсутній і могутній міфологізм, котрий характеризує її драми, і романтичний пафос, котрий відзначає її поезію» [1]. Так характеризує малу прозу Лесі Українки *Тамара Гундорова у передмові до вміщених до антології оповідань письменниці*, вказуючи, що в прозі письменниці відходить від натуралістичних деталей, спрощеного детермінізму.

Письменниця усвідомлювала, що сучасна їй література повинна запропонувати читачеві новий спосіб опису дійсності: прозу, зосереджену на внутрішньому світі людини і світі його свідомості, звільнену від старих умовностей, хронологічної послідовності і спрощеного детермінізму. Саме неоромантизм переосмислив конфлікт між ідеалом і дійсністю, героєм і юрбою. Леся Українка писала, що справжній неоромантик зневажає не саму юрбу, а той рабський дух, що змушує людину відмовлятися від своєї індивідуальності, вона мріяла про ідеальне суспільство свідомих особистостей, у якому розчинилася б і зни-

кла безлика юрба. Крім того, що у прозі Лесі Українки домінують «очевидні атрибути модерністичної техніки (зображення почуттів, настроїв персонажів через уривчастість фрази, недомовленість, відсутність розв'язки, застосування психологічного аналізу, філософських фрагментів, інтелектуальної лексики)» [8, с. 10]. Важливо, що чи не кожен з її зразків прозописьма має особливі риси, які можна було б, як М. Коцюбинський чи О. Кобилянська, узагальнити у власноруч визначеному жанрі. Як відомо, М. Коцюбинський, зокрема, створює, а, точніше, модифікує жанри новели у таких піджанрах, як образок, шкіц, нарис, акварель та інші. Леся Українка так означила свої прозові твори: «Місто смутку» – «силуети», «Свят вечір» – образок, «Така її доля» – образок з життя, «Помилка» – думки арештанта, «А все-таки прийди!» – утопічна фантазія, «Щастя» – легенда. Оповідання-повість «Приязнь» авторка означає як «оповідання з життя Волинського Полісся». Здебільшого під кожним іншим прозовим твором Лесі Українки є її власне авторське визначення жанру: «оповідання». Але досліджуючи ці новели-оповідання, ми спостерігаємо їхню різноманітність. Так, твір «Над морем» має яскраве імпресіоністичне забарвлення; оповідання «Лист у далечінь» має спрямовано-морську тематику, але, на відміну від оповідання «Над морем», де море і є головним образом твору, тут головними героями є чоловік та жінка, ймовірно, закохані одне в одного. Хоча, як і в оповіданні «Над морем», дія відбувається на морі (посеред моря на пароплаві) і закінчується оповідь, коли закінчується плавання, але в цьому оповіданні наявний потужний психологічний струмінь, море ж виступає радше фоном.

Якщо спробувати модифікувати прозу Лесі Українки у жанровому розумінні, то можна зазначити, що оповідання «Примара» виступає як оповідання-метафора, де головний образ-символ змія є центральним і закодованим настільки символічно, що робить твір відкритим і дає простір для багатьох інтерпретацій. Оповідання «Розмова» – це оповідання-діалог, творів Лесі Українки, таку структура є рідкісна для оповідань письменниці, оскільки ранні її твори мають полілогічний наратив, а модерністські – монологічний (іноді внутрішній монолог героя або роздуми оповідача). Інше оповідання «Interview» -- це сповідь журналіста, внутрішній монолог, але і його авторка не означає інакше, як «оповідання».

Ці «внутрішні» модифікації жанру вказують на певні зміни в і техніці письменниці, і в її світогляді, де неабияке місце посідає внутрішній відрив від матері, яка залишалася ще на позиціях реалізму у власній творчості. Міняється час, міняється література. Ранні оповідання Лесі Українки ми читаємо «фабульно», беручи до уваги «зображальну» сторону. Але і тут фабула новітня, не традиційна, яка зображувала патріархальний устрій родини. Це ми бачимо в оповіданнях «Чашка», «Святий вечір!» та ін. Таким чином ще раз переконуємося, що новаторство письменниці – не на рівні форми, а на рівні змісту. Прозописьмо Лесі Українки вирізняється миттєвим заглибленням авторки у зміст через нара-

тив. Заголовки її оповідань промовисті, вони є маркерами і стильового напрямку в тому числі. За спостереженнями Н. Астрахан, «назва твору вбирає в себе і узагальнено виражає значущість всіх рівнів його художньої структури. Якщо характеризує назву, як знак, то означуваним буде весь твір – не текст, а твір, розглянутий щодо його буття у свідомості реципієнта, яким в цьому разі є автор – перший його читач» [2, с.191]. Так, перші оповідання, реалізоцентричні, мають прямі заголовки («Чашка», «Святий вечір», «Така її доля» (повторювана фраза героїні твору), «Школа»)). Оповідання пізніші, навпаки, у назвах містять певні абстрактні концепти: «Місто смутку», «Пізно», «Примара», «Приязнь», «Розмова» тощо. На думку Н. Астрахан, «Крізь цінність в літературному творі проглядає смисл, подібно до того, як крізь символ проступає архетип» [2, с.330]. Як і кожен митець, Леся Українка еволюціонує у творчості в плані стильових течій. Але, крім того, вона, як ніхто, крім, можливо, Івана Франка, орієнтувалася в європейських зразках літератури та мистецтва. Її еволюцію вирізняє напружений пошук: неоромантизм став для Лесі Українки важливою позитивною програмою перетворення суспільства на основі духовного переродження кожної окремої особистості. Рабському духові юрби вона протиставляла неповторну індивідуальність та свідому громаду вільних людей. Отже, терміном „новоромантизм” Леся Українка схильна охоплювати всю ту літературу, яка протиставляється народництву і реалізму, водночас Леся Українка підкреслює зв’язок новоромантизму і романтизму. Вона акцентує в романтизмі на таких рисах: протистояння з класицизмом, протест особистості проти гніту середовища, національний характер при одночасному нахилі до універсалізму („Заметки о новейшей польской литературе”). Одразу зазначимо, що в творчості будь-якого письменника «функціонування різних творчих інтенцій закономірне, адже кожен новий етап у розвитку літератури стає продовженням попереднього й опозицією до нього» [11, с. 29]. Шумило. Леся Українка, розпочавши прозову творчу діяльність з реалістичних оповідань, переходить згодом до модерністських, а точніше, неоромантичних. Особливість цих нових оповідань була в орієнтації на внутрішнє «я» героя. Звідси – нетрадиційність внутрішнього сюжету, умовні форми «очуднення», містичні візії, сни, марення, символи. Їх не так багато у прозі Лесі Українки, але у оповіданнях «Місто смутку», «Примара», «Розмова» вони присутні.

Леся Українка усвідомлювала, що сучасна їй література повинна запропонувати читачеві новий спосіб опису дійсності: прозу, зосереджену на внутрішньому світі людини і світі його свідомості, звільнену від старих умовностей, хронологічної послідовності і спрощеного детермінізму. Ю. Ковалів помітив, що Леся Українка, «будучи прихильницею естетичних засад модернізму, не могла минути його суперечностей, що іноді травмували душу талантів, які, реалізуючи принципи художньої екзистенції, відмовились від себе» [6, с. 342]. Так, оповідання «Розмова» присвячене діалогу між молодим

поетом і колись відомою, а тепер недужою актрисою. Як і в інших психологічних оповіданнях, у цьому творі «відсутня зовнішня дія, традиційна композиція зведена до натяку, натомість наративний простір переповнений тонко нюансованим психологічним письмом. Вічна проблема нерозуміння, яка в модерністському неоромантичному оповіданні постає як центральна, прочитується в діалозі: «Мене ніхто не розуміє, і се не тим, ніби я якась загадкова, незрозуміла натура. Ні, мене було б зовсім легко зрозуміти, треба було б тільки трошечки подумати і ще менше – пізнати» [9, с. 126].

Висновки та перспективи дослідження. Пізніші оповідання Лесі Українки вимагають зміненої опції читання та інепретації. Твори стають внутрішньо-виражальними, на що часто вказує підзаголовок. В них – мінімум діалогів та описів ситуацій, а натомість спостерігаємо занурення у внутрішній світ героя або оповідача. Оповідання стають яскраво неоромантичними, перехід стилів в них уже відбувся. Проза Лесі Українки проявлена в новоромантичному пориві *ins Blaue* (ввись, угору, увисочінь), тематика оповідань залежить від естетичного заглиблення митця у функції свідомості й підсвідомості. Тема статті досить перспективна: на часі дослідження феміністського дискурсу в оповіданнях Лесі Українки, націєтворчого аспекту та екзистенційної проблематики її прози.

Література

1. Антологія жіночої прози: від Лесі Українки до Оксани Забужко. URL: www.radiosvoboda.org
2. *Астрахан Н. І.* Моделювання у літературознавстві: Аналіз художнього тексту та інтерпретація літературного твору: монографія. К.: Академвидав, 2014. 432 с.
3. *Забужко О.* Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. К.: КОМОРА, 2014. 646 с.
4. *Задеснянський Р.* Критичні нариси. Том 4. Творчість Лесі Українки. «Logos» GmbH, Buchdruckerei und Verlag, München 19, Bothmerstr., 14, 1965. 174 с.
5. *Зеров М. К.* Українське письменство. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті. Дрогобич: Відродження, 2007. 568 с.
6. *Ковалів Ю. І.* Історія української літератури. Кінець XIX – поч. XXI ст. У десяти томах. Том 2. У пошуках іманентного сенсу. К.: Видавничий центр «Академія». 2013. 624 с.
7. *Моклиця М.* Естетика Лесі Українки: проблема авторського понятійного словника. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17769/09Moklycia.pdf?sequence>
8. *Сірук В.* «Я багато писати белетристики ніколи не могла, бо вона занадто палить мене». Українка Леся. З людської намови. Проза. К.: Академія, 2015. С. 7-11.
9. *Українка Леся.* З людської намови. Проза. К.: Академія, 2015. 384 с.

10. *Чижевський Д.* Історія української літератури. К.: Видавничий центр «Академія», 2003. 568 с.
11. *Шумило Н.* Український модернізм початку ХХ ст.: питання поетики. Слово і час. 2017. № 3. С. 26-38.

Referenses

1. *Anthology of women's prose: from Lesya Ukrainka to Oksana Zabuzhko [Antologija zhinochoї prozi: vid Lesi Ukraїnki do Oksani Zabuzhko].* URL: shhshhshh.radiosvoboda.org
2. Astrahan, N. I. (2014), *Modeling in literary studies: Analysis of a literary text and interpretation of a literary work: monograph. [Modeljuvannja u literaturoznavstvi: Analiz hudozhn'ogo tekstu ta interpretacija literaturnogo tvoruu: monografija].* Kyiv, 432 p.
3. Zabuzhko, O. (2014), *Notre Dame D`Ukrain: Ukrainka v conflicti mytologiyi [Notre Dame D`Ukrain: Ukrainian woman in the conflict of mythologies.* Kyiv, 646 p.
4. Zadesnjans'kij, R. (1965), *Critical essays. Volume 4. Creativity of Lesya Ukrainka. [Kritichni narisi. Tom 4. Tvorchist' Lesi Ukraїnki].* «Logos» GmbH, Buchdruckerei und Verlag, Mjunchen 19, Bothmerstr., 14, 1965. 174 p.
5. Zerov, M. K. (2007), *Ukrainian literature. From Kulish to Vinnichenko: Lectures, essays, articles. [Ukraїns'ke pis'menstvo. Vid Kulisha do Vinnichenka: Lekcii, narisi, statti].* Drohobich, 568 p.
6. Kovaliv, Ju. (2013), *History of Ukrainian literature. The end of the 19th century - the beginning 21st century In ten volumes. Volume 2. In search of immanent meaning. [Istorija Ukraїns'koї literaturi. Kinec' XIX – poch. XXI st. U desjati tomah. Tom 2. U poshukah imanentnogo sens].* Kyiv, 624 p.
7. Moklicja, M. *Lesya Ukrainka's aesthetics: the problem of the author's conceptual dictionary. [Estetika Lesi Ukraїnki: problema avtors'kogo ponjatijnogo slovnika].* URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17769/09Moklycia.pdf?sejauenc>
8. Siruk, V. (2015), *"I could never write a lot of fiction, because it burns me too much." Ukrainian Lesya. By human intention. Prose [«Ja bagato pisati beletristiki nikoli ne mogla, bo vona zanadto palit' mene»].* Ukraїnka Lesja. Z ljuds'koї namovi. Proza. Kyiv, pp. 7-11.
9. Lesya Ukrainka (2015), *By human intention. Prose [S luckoyi namovy].* Prose. Kyiv. 384 p.
10. Chizhevs'kij, D. (2003), *History of Ukrainian literature [Istorija Ukraїns'koї literaturi].* Kyiv, 568 p.
11. Shumilo, N. (2017), *Ukrainian modernism of the beginning of the 20th century: the question of poetics [Ukraїns'kij modernizm pochatku XX st.: pitanja poetiki].* Slovo i chas. № 3. pp. 26-38.